

105 ГОДИНИ ОТ ОДРИНСКАТА ЕПОПЕЯ И БЪЛГАРСКИЯТ ИНЖЕНЕРНО-ТЕХНИЧЕСКИ ГЕНИИ ПО ВРЕМЕ НА БАЛКАНСКАТА ВОЙНА

д-р инж. Иван Каралеев

Много често при оценката на историческите събития в нашата историята остават недостатъчно представени научно-техническите постижения на българите. Изминалите 105 години от превземането на Одринската крепост с още по-голяма сила открояват ролята на българския инженерно-технически гении по това време.

На 5 октомври 1912год. избухва Балканската война. Българската армия успешно и в изключително кратки срокове разгромява противника и обсажда Одринската крепост, която по мнението на водещите военни специалисти се е приемало, че е непревземаема. Турският гарнизон е разполагал с около 75000 души, над 524 модерни за това време оръдия „Круп” и 20 крепостни картечници. Връзката с Цариград се е осъществявала по радиотелеграфна станция. Комендант на крепостта е бил Шукри паша, който е завършил елитната немска Генералщабна академия.

По време на тези сражения Българската армия се отличава с изключителния ентузиазъм и подготовка на бойците, професионализма на командирите и същевременно много високото ниво на научни знания, опит и практическото им приложение.

Някои от тези основни действия, които поставят нашите военни сили на водещите места в световната история, са свързани с бойната артилерия, използването на авиацията, радиовръзките и др. Тези успехи са пряко доказателство за изключителната технически знания, грамотност и иновативност в мисленето на нашите инженерни и военни специалисти – участници в бойните действия.

Съдбата на един от първите членове на БИАД /Българското инженерно-архитектурно дружество/ пряко е свързана с Балканската война.

Членът на БИАД, Иван Мавров /1886-1951/ е забележителен български строителен инженер, имащ високи професионални постижения при проектирането и използването на водните ресурси, а като артилерийски офицер в Балканската и Първата световна война изобретява ефективно средство за откриване разположението на неприятелската артилерия чрез засичане със звукови вълни.

С неувяхваща слава е обгърната българската военна авиация, правеща началните си стъпки по това време - на 16 октомври 1912 г. е първата в историята въздушна бомбардировка с ръчни гранати. Целта е Караагач, главната гара на Одрин. Това е извършено от пилота поручик Радул Милков и наблюдател поручик Продан Таракчиев с двуплощник "Албатрос". След това следват много въздушни бомбардировки на тази крепост с ръчни и артилерийски гранати - на 30 октомври 1912 г. лети с бойна задача първата жена Райна Касабова, придружаваща пилота поручик Стефан Калинов при неговия полет над Одрин; четири самолета в групов полет бомбардират същата крепост на 14 ноември 1912 г., което е първата в историята групова атака на авиацията; следват първата във военновъздушната история атака от въздуха на военния турски броненосец "Хайредин Барбароса" извършена на 22 януари 1913год.; през март 1913год. е първото въздушно нападение над противникова столица - поручик Симеон Петров прелита над Цариград и хвърля бомби и листовки със съобщение за падането на Одрин. Това е и първото регистрирано въздушно разпространение-хвърлени от самолет информационни материали /листовки със съобщение/.

Практически българските летци и авиационни специалисти поставят началото на световната военна авиация не само като бойно използване и прилагане на аеропланите

за разузнаване и бомбардиране, но което е много съществено – осъществяване на поддръжката, организацията, планирането на полетите и разпространение на информация.

Трябва да се отбележи, че в Балканската война и при обсадата на Одрин успешно е използван български наблюдателен балон.

Важно място заема ролята на българските технически специалисти в комуникациите и осъществяването на радиовръзките. През 1909год. е построена бреговата радиотелеграфна станция „Маркони” край село Франга до Варна. След две години е монтирана първата флотска радиотелеграфна станция на крайцера „Надежда” на фирмата „Телефункен”. В началото на Балканската война по поръчение на Военното министерство са доставени на първите подвижни радиостанции за нуждите на армията. Те са френско производство и са закупени от комисия, водена от военния инженер майор Ранков. Със заповед от 9 май 1912год. комисията е командирована в Париж в „Сосиете франсез радиоелектрик”. Трима наши представители изучават радиотелеграфното дело във френската фирма, от която са направени доставките, които пристигат на 19 септември 1912год. По време на военните действия армията ни е получила и други подвижни радиостанции. У нас обучението на бойните радиотелеграфисти е извършвано основно на крайцера „Надежда”, но броят на подготвените специалисти е извънредно малък. Първите радиостанции, с които тогава българската армия тръгва към фронта, са монтирани на каруци, а други са натоварени на конски самари. За обслужване на всяка станция са определени по тридесет войника, командвани от един офицер. На 31 октомври 1912 год. в Мустафа паша е изпратена една возима радиостанция, а друга отива по посока на Лозенград. Основната задача на тези станции е да осигуряват връзката между Втора и Трета армии. За жалост много и различни организационно-технически причини затрудняват това начинание. Особено остро се е чувствала липсата на достатъчно квалифициран персонал и резервни материали за поддръжка на апаратурата. Независимо от това, радиотелеграфните станции не преустановили дейността си. Благодарение на изключително големия професионализъм, ентузиазъм, сърцатост и висок патриотизъм на войните, екипажите на станциите започват да прихващат радиограмите на противниковата страна и да извършват радиоразузнаване.

За победоносния щурм над Одринската крепост допринасят и военните радиотелеграфисти, които успешно оказват радио противодействие. Две возими радиостанции са били поставени в източния и северозападния сектор при обсадата на Одрин с цел да прихващат и да пречат на противниковата станция. Същевременно радиостанцията на борда на българския черноморския крайцер “Надежда” е регистрирала отделните радиопредавания между Одрин и Цариград, извършвала е радиоразузнаване, определяла е радиочестотата, на която се работи, след това е предавала данните на нашата най-мощна крайбрежна радиостанция в село Франга до Варна. Тази радиостанция започвала да работи на същата честота, като е смущавала и пречела на предаванията на Одринската крепост. Това значително е затруднявало обмена на информация с Цариград и съществено е нарушавало действията на противника.

Така Българската армия, снабдена за първи път с радиотелеграфни станции, прави още една крачка напред в използването на тези изключително модерни технологични средства за връзка по това време – започва не само предаване на радиосъобщения, но използва ефективно станциите за радиопрехващане, радиоразузнаване и радиопротиводействие.

Щурмът на Одринската крепост се извършва през нощта на 11 срещу 12 март 1913 год. Окончателното превземане на изключително укрепения Одрин е извършено на

следващия ден – 13 март. Освен комендантът Шукри паша са пленени още четиринадесет паши, около две хиляди офицери, войниците в крепостта и цялата налична бойна техника.

Тези първи стъпки на българските военни специалисти, инженери и техници нареждат нашата армия наравно с водещите технически осигурени и най-развити армии в света.

Българска военна радиотелеграфна станция